

BABÉRKOSZORÚ HELYETT MEGALÁZTATÁS

– Domokos Pál Péterről –

A fiú az érettségi vizsgán kihúzta az 1867-es kiegyezést, és a tétel kidolgozásához látott. Néhány perccel később a tanárok bekapcsolták a rádiót, és a teremben mindenki vigyázzba állt. Ez volt az a perc, június 16-án, amikor az 1956-os mártírok emlékezetére elcsendesült egy egész ország, és megszólaltak a templomok harangjai.

A fiú apja - miután a fiú ezt otthon elmesélte - 1956 novemberére gondolt, az első tanítási napra, amikor ő volt gimnazista, és Domokos Pál Péter tanár úr belépett az osztályba...

– Becsöngettek, s én mentem órára. Beírtam az osztálykönyvbe, s akkor vigyázzba álltam. Erre föl az osztály valamennyi tagja vigyázzba állott. És egy teljes órán át, egyetlen hang nélkül vigyázzban álltunk! Utána jött a csengetés, és ment az élet tovább. Soha nem felejtették el a legények, és ma is emlegetik...

Ahogy azt a március 15-ét mi is emlegetjük, amikor Domokos Pál Péter tanár úr osztálykönyvvel és vonalzókkal a hóna alatt bejött az osztályba, meghallgatta a hetes jelentését, majd közölte: a matematika-óra ma elmarad, helyette a magyar történelemről beszélgetünk...

Két évvel ezelőtt jártam utoljára a tanár úrnál, akiről egyik méltatója nemrégiben ezt írta: „Neve szimbólum idehaza, Erdélyben és Moldvában, de a világon szétszóródott magyarság körében is. Sokan azt hitték, átfutott rajta az idő, gondolatai már nem időszerűek, és tisztelni, mint szent embert, csak a múltja miatt lehet. De a mostani erdélyi történések villámfényénél kiderült, hogy az ő gondolatai és figyelmeztetései semmit sem vesztek időszerűségükből.”

Az újbóli találkozás megijesztett. Több kilót fogyott, erősen lesóvá nyodott, csak a fogadtatás, szemének csillogása volt a régi.

– Isten hozott! – mondta. – Boldog vagyok, hogy újra látlak. Nagydolog a pusztaság látása, mikor az emberek egymáshoz közel vannak és szeretik egymást.

Az asztalra gondos kezek egri bikavért készítettek. S miközben a dugó kihúzásával bajlódtam, a hátam mögött ágaskodó gyógyszerekre, kötszerekre gondoltam, annak bizonyítékára, hogy az idős emberrel történt valami.

– A csodának köszönhetem, hogy élek... Veszprémben tartottam

előadást és utána indultunk haza. Egy nő volt az autótulajdonos, a vezető – egészségedre, Isten áldjon meg! –, és én ültem mellette. Hátul egy zenész egyetemi hallgató. Arról beszélgettünk, miképpen lehetne terjeszteni a legutóbb megjelent könyvemet, amikor a beszélgetés körülbelül ezen a ponton megakadt, és én a fáradtságtól mintha elaludtam volna. Nem emlékszem pontosan. Elég az hozzá, hogy hét nap múlva egy kórházi ágyon ébredtem föl. Az autó felfordult és a benne lévő három utas kiesett. Az asszony meghalt, én pedig erősen sebesültem. Azóta is mindennap két alkalommal, reggel és este orvos jön hozzám. A fiú csak kisebb agyrázkódást kapott. Semmit sem tudok arról a hét napról. Azóta gondoznak itthon. A két lányommal élek.

Arra gondoltam: a csíksomlyói parasztcsalád fiát - akit nem tudtak térdre kényszeríteni sem Erdélyben, sem Budapesten; még ha meg is fosztották 1929-ben tanári állásától Kolozsvárott és még ha el is távolították a budapesti minisztériumból 1949-ben fegyelmeivel – nem veszejtheti el egy karambol! Idekíváncozott a kérdés:

– Péter bácsi, közvetlenül a hatalommal hányszor gyűlt meg a baja?

– Úgy közelebb az ÁVH-val egyszer, aztán meg a hatvanas évek végén. Az ötvenes évek elején, amikor lementem Szárászpusztára dolgozni, a moldvai telepések pusztájára, jött értem az ÁVH, hogy én összeesküdtem – kikkel, nem mondták –, s a szovjethatalmat akarom megdönteni... Mondom, hogy itt, Szárászpusztán? Ahol a házak száma harminchat, posta nincs, s itt lennék, ha ilyen szándékom lenne?! Börtönbe zártak, de egyszer csak meguntak, és kidobtak. Másik alkalommal, 1968-ban, az egyik délután itthon dolgoztam, jön be egy fiatalember, és mondja, hogy idézést hozott. Nézem az idézést: a rendőr-főkapitányság bűnügyben kihallgatásra megidéz. Hát elmentem bűnügyben kihallgatásra. De anélkül, hogy kihallgattak volna, a belépésem pillanatában négyen felálltak és felolvasták a rendőri felügyelet alá való helyezésemet. Tíz példányban aláíraták velem, majd elkérte tőlem a személyazonosságimat a főnök és elsietett. Az ott maradottaknak mondom: de hát miért? Felelet helyett azt kérdezik, hogy milyen társadalmi megmozdulásokon vesz részt. Mondom: kérem szépen, én a Csíkból Budapestre jöttekkel minden hónap első vasárnapján, délután hat órakor a Gellért Sörözőben találkozom. S ott mit beszélnek? Ott arról beszélünk, hogy ment az életünk, míg ifjak voltunk, a szülők sírján hogy virágzik a virág, hogy vannak, akik idejöttek, s akik otthon maradtak. Azt válaszolja egyikük: nekik mások az értesüléseik. És újra kérdez: mit csinál? Dolgozom, amióta az eszemet tudom, és dolgozni fogok halálomig. A népemért! Hogyhogy a népéért? Milyen népért? Hát ez

kérdés lehet a főkapitányságon? A magyar népért, a székely népért. Azt mondja: hát jóember, maga el van maradva; ilyen nincs, hogy magyar nép, székely nép. Csak ember van, és főképpen kommunista ember. És akkor rendőri felügyelet alá helyeztek. Én fellebbeztem, de nem értem el vele semmit.

– Mit jelent a felügyelet alá helyezés?

– Nem mehettem nyilvános helyekre, egyáltalán színházba, étkezdébe és így tovább. De hát, kérem, én özvegyember vagyok – érveltem; hatvanötben halt meg a feleségem... Csinálja, ahogy tudja! Rendszeresen jelentkezni kellett a rendőrőrsön. Olykor az éjjeli órákban is megjelentek és becsengettek, hogy itthon tartózkodom-e. Megkeressem az iratokat?

Az íróasztal fiókjából néhány pillanattal később előkerült az árulkodó határozat:

Domokos Pál Péter (...), Budapest XI., Budafoki út 10/C szám alatti lakost az 1/1957. BM sz. rendelet 1. §-a alapján Budapest területén rendőrhatalósági felügyelet alá helyezem. Kötelezem, hogy (az 1. pont áthúzva - K. A.) jelen határozat kézbesítését követő minden hét vasárnapján 15 órakor a rendőrőrsön jelentkezzen. Eltiltom attól, hogy: (az a) pont kiikszelve) b) lakóhelyét a rendőrhatalóság engedélye nélkül elhagyja, vagy lakóhelyéről elköltözzön. c) a határozatban megjelölt lakásáról 23 órától 05 óráig eltávozzon. d) gyűléseket, összejöveteleket, sportrendezvényeket, eszpresszókat, büféket, éttermeket vagy egyéb nyilvános szórakozóhelyeket látogasson.

Indoklás: A rendelkező részben foglaltak szerint határoztam, mert megállapítottam, hogy magatartása a közrendet és közbiztonságot veszélyezteti.

Súlyosabb bűncselekmény elkövetésétől való visszatartása érdekében a rendőrhatalósági felügyelettel történő ellenőrzését szükségesnek láttam.

Kelt Budapest, 1968. év augusztus 29-én.

Aláírás: Bürös Lászlóné r. alezr. sk. hatóság vezetője h.

Az ember annyi év múltával is pironkodik. Hányszor elmesélte az életét, legutóbb 1988-ban Balogh Júliának, *Az én Erdélyem* című könyvében, de erre a felügyeletre részletesen sosem tért ki. Megszokta egész életében, hogy aki az erdélyi magyarságért felemeli a szavát, annak meggyűlik a baja a hatóságokkal.

De hogy 1968-ban is ilyen megaláztatás várjon rá? A tudós néptanítóra, akit inkább koszorúzni illett volna!

Árulkodik a *Jelentkezési lap* is, amelyen az első bejegyzés 1968. szeptember 22-éről való, az utolsó 1969. szeptember 2-áról. -- Megjelent 15. órákor, 14. órákor, aláírások stb., és egy éjszakai látogatás dátuma - rajtaütésszerűen, az október 6-i jelentkezés után - október 8-án. Nem szokásos heti ciklusban, hanem 23 órákor, tehát amikor már nem tartózkodhat az utcán. Ezen a kartonlapon is olvasható: *A ref. alá helyezés oka: közrend- és közbizt.-ra vesz. magatartás.*

– Ezután hosszú évekig nem kaptam útlevelet sem. Amikor egyszer, 1971-ben fellebbeztem, azt a választ kaptam, hogy *az ön kiutazása sérti a Magyar Népköztársaság érdekeit.* Később Cseterki Lajos segített és járt közbe az ügyemben. Ezt megelőzően egy százados úr jövögetett, és hívott, hogy menjek vele beszélgetni. Ide a Tavirózsa-eszpresszóba. Nincs pénze, nem kap útlevelet? - kérdezte. Hát annyiszor kaphat útlevelet, ahányszor akar, és annyi pénze lehet, amennyit csak akar, és hozzátette: ha... Mondom: kérem szépen, ez a ha ne jelentsen semmit, se egyszer, se máskor, soha! Én élem a magam munkás életét, és nekem hagyjanak békét. Öregember vagyok, és ilyen beszélgetésekre nincsen szükségem. Aztán valahogy egyik fiamat akarta rávenni, de nála sem talált meghallgatásra. Nem emlékszem a nevére. Jóképű, jól öltözött ember volt, viszonylag művelt.

A módszerek ismerősek. És nemcsak ezekből az évekből. De nem minden a pénz s az útlevél! A tanár úr asztala mellett, a földön legújabb munkájának köteles példányai heverték. Györffi György ferenc-rendi szerzetes 1729-ben Rómában járván, latinul megírta az erdélyi ferencesek történetét, amelyet most Domokos Pál Péter fordított magyar nyelvre. Ebben olvashatjuk a következőket: Szent Ferenc, midőn át akart kelni a Pó vizén, és a révész állhatatosan visszautasította, mivel (...) nem volt neki pénze, hogy az átszállítást megfizesse, kiterítve a köpönyegét a vízre, társaival együtt arra telepedett, és mint hajótörésből származó táblán, a pénzéhes révész nagy csudálkozása mellett átkelt a túlsó partra. Így jutott át Domokos Pál Péter is mindig a túlsó partra, bárha a révészek igyekeztek így vagy úgy megakadályozni ebben.

– Mit tetszik gondolni, miért következett be a rendőri felügyelet?

– Az én egész magatartásom, előadásaim és beszélgetéseim nem feleltek meg a párt követelményeinek. Jártam a magam útját. Segítettem eligazodni az embereket az útvesztőben, gyűjtöttem a dalaikat, meséiket, a tanítványaimat sohasem bocsátottam el üres kézzel. Ötvenhat után rövid ideig a Kaffkában tanítottam, de meggyűlt a bajom Maár Klárával, az igazgatónővel. Azt mondta a tanári szobában, hogy aki nem úgy táncol, ahogyan ő fütyül, azt kiirtja. Tizenhét tanárt el is intézett!

Engem is nyugdíjba küldtek, miután betöltöttem a hatvan évet, mások még azon túl is taníthattak. Igaz, nem hallgattam meg a rendelkezéseket, így vagy úgy csináljam, mentem a lelkiismeretem után.

– A felügyelet hét hónap után megszűnt?

– Igen. Azt mondta a főnök: megállapítottam, hogy az életmódján változtatott, figyelmeztetem, nehogy újra visszaessen, mert akkor ismét felügyelet alá helyezem.

Két évvel ezelőtt a tanár úr így búcsúzott tőlem: – Most reggeltől estig az íróasztal mellett ülök: csinálom a könyveimet. Három könyvem kiadás alatt van: A moldvai magyarság ötödik kiadása (azóta meg is jelent - K. A.), Cikkek és tanulmányok, valamint Csík vármegye monográfiája. De tizenkét könyvem van nyomtatásra készen, kéziratban. Ezek legnagyobb részben egyházi és világi énekeskönyvek. Megtaláltam a kéziratokat különböző helyeken, azokat lefényképeztettem, majd leírtam. Saját kezemmel, hosszú hónapokon, heteken, esztendőkön keresztül. És még Márton Áronnak az életét írom meg, akit Erdély legnagyobb püspökének tartok. Nagyon szerettem őt, és ő is engem. Ezzel foglalkozom, de hiszen minden nap ajándék, amit kapok, és ameddig élek, nem hagyom félbe a munkát.

– Hogy áll a Márton Áronról készülő könyv?

– Készen van, javítom a nyomdai levonatot! Ebben az évben jön ki. Hétszáz oldal.

– Az ő személyisége miért példaértékű?

– Földműves emberek gyermeke volt. Tehát alulról kezdte, és onnan küzdötte fel magát minden nehézséggel, nemegyszer az államhatárral szemben. Amikor száz magyar értelmiségi az aláírásával támogatta Gróza kormányelnök kinyilatkoztatását, miszerint örvendezni kell, hogy a nagyhatalmak Romániának visszaadták Észak-Erdélyt, Márton Áron tiltakozott és manifesztumot szerkesztett. Perbe fogták, és jobb kezét a bal lábához láncolva hurcolták végig az országon. Őt esztendeig börtönben volt. Amikor kijött és rendet csinált, ismét perbe fogták, és tizennégy évig házi őrizetben tartották. Márton Áronról nagyon keveset tud a magyarság. Történetesen azt sem, hogy a zsidók tömeges elhurcolása idején a szószékről emelte fel szavát az embertelenség ellen. Sztójay Döme miniszterelnöknek, továbbá a belügyminiszternek levelet írt, hogy ha nem tudják megállítani a halálmeneteket, mondjanak le. Nos, azt akarom, hogy ismerje meg mindenki Márton Áront. 1896-ban született és 1980-ban halt meg, Szent Mihály napján. Olyasféléképpen rendelkezett, hogy ne temessék nyilvános helyre, és ne írjanak, ne meséljenek róla. Na, de hát az ilyen kérések nem teljesíthetők, mert

hogya ha egyetlen tette, egyetlen szava, egyetlen mondata iránymutató lehet, akkor nekünk nem szabad hallgatni... Öntsél szívem... Gyere el máskor is, tisztelj meg, gondolom van beszélnivalónk bőven; a hazáról... Az utolsó negyedszázadban keveset beszélnek a hazáról. Pedig a haza senkinek sem vétett. Mindent adott, és nem siratta fiait, ha elmentek. Nem örvend különösebben, ha jönnek, de itt minden magyarnak helye van. És itt van itthon minden magyar.

– Péter bácsi, mi adta az erőt annyi évtizeden keresztül a munkához, a hivatása vállalásához, a példamutatáshoz?

– A népem szeretete. Érte mindent, az életemet is, gondolkodás nélkül. Azonnal. Az, hogy a népemet el akarják pusztítani. És én ez ellen esküdtem. Megfogadtam, hogy népem mellé állok, és amit emberileg meg lehet csinálni, azt kihozom belőle; és annyi öntudattal töltöm meg, hogy percig se gondoljon az eltávozásra. Úgyhogy érte mindent megteszek, amit tehetek, s akkor a célomat elértem. De nyolcvannyolc éves leszek június huszonnyolcadikán, egy nappal Péter-Pál előtt. Akármilyen számítás szerint is egy-két évem van az életemből, hogy jövök már ehhez a beszédhez. Vezető, vezető kell, egységre törekvés. Az erdélyi társaság gyűlést tartott, és egy nagy nevű ügyvédember huszonhétszer szólalt fel. Borzasztó, borzasztó! Nem jutnak oda az emberek, hogy egységre törekedjenek, és azt mondják: egyet akarunk!

Két évvel ezelőtt, amikor betoppantam hozzá, egy fagyöngyből összeállított kicsiny csokor feküdt az asztalon. A fagyöngy szárát piros-fehér-zöld szalag díszítette. A szalagon ez volt olvasható: 1956.

Azóta sokszor eszembe jutott az a csokor.

*